

УДК 342.6:354

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2022.22>*М. С. Міхровська**orcid.org/0000-0002-0949-6124**кандидат юридичних наук,**докторантка**Науково-навчального інституту права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ – НОВА ЕРА

Цифровізація в Україні протягом останнього десятиліття була одним з найважливіших напрямів розвитку на державному рівні. Так, на сьогодні, навряд чи можна знайти хоча б одну сферу діяльності держави чи життя суспільства, якої б не торкнулася глобальна діджиталізація чи, за українським зразком, цифровізація. Проте сам термін «цифровізація» є неологізмом, який увійшов в українську мову лише кілька років тому, є транслітерацією англійського «digitalization» та, згідно з визначенням словника, означає зміни в усіх сферах суспільного життя, пов'язані з використанням цифрових технологій. Слово являє собою спрощену форму більш точного терміна «цифрова трансформація» та є проявом глобальної цифрової революції [1]. Законодавство України теж наразі оперує цим терміном, і визначає цифровізацію як насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливує інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір [2].

Термін – «попередник» цифровізації - «оцифрування», який застосовувався у 1990-х роках, означав «процес від підготовки та перетворення до представлення та архівування» аналогових друкованих документів усіх видів у цифровий, тобто машиночитаний та передаваний формат [3]. Іншими словами, під оцифруванням ми розуміємо перетворення всіх паперових документів в електронний (цифровий) аналог. Оцифрування є лише першою фазою цифровізації, яка, за своєю суттю, є більш складним процесом. Цифровізація, або діджиталізація, якісно відрізняється від оцифрування (діджиталізації), оскільки має на меті не елементарну зміну форми документу, а застосування інформаційно-комунікаційних технологій для того, щоб, насамперед, змінити якість повсякденного життя.

Ведучи мову про популярну фразу «держава в телефоні», ми ілюструємо найпростіший варіант діджиталізації. Діджиталізація, як зазначено, є більш складним явищем, і передбачає впровадження цифрових технологій в усі сфери управ-

лінської діяльності, при цьому не замінюючи паперові носії, а переважно дублюючи їх [4].

Цифровізація в Україні розвивалася досить планомірно та помірковано, проте початок воєнних дій на всій території України значно прискорив цей процес та спонукав до створення нових, неактуальних раніше, але вкрай важливих під час війни, сервісів.

Цифровізація не обмежується виключним використанням технологій; вона характеризується зміною культури, інтегрованою в усі сфери роботи, та трансформацією в управлінні різними командами. Мінімізація витрат (цифровізація документів, що призводить до загальної оптимізації процесу), децентралізація виробництва, підвищення ефективності та продуктивності, швидке, ефективніше прийняття рішень у реальному часі, підвищення рівня екологічності, виробництво сталих продуктів, скорочення часу та витрат на розробку продукції, підвищення якості продукції та швидка реакція на зміну кон'юнктури ринку, диверсифікація виробництва зростаючої кількості виробів на численних виробничих майданчиках — не єдині переваги цифровізації [5].

Повертаючись до держави, зауважимо, що реалізація державної політики цифрового розвитку ґрунтується на принципах:

- відкритості, що полягає в забезпеченні відкритого доступу до відомчих даних (інформації), якщо інше не встановлено законодавством;
- прозорості, що полягає в забезпеченні можливості використання відкритих зовнішніх інтерфейсів до відомчих інформаційних систем, включаючи інтерфейси прикладного програмування;
- багаторазовості використання, що полягає в забезпеченні відкритого міжвідомчого обміну рішеннями та їх повторного використання;
- технологічної нейтральності і портативності даних, що полягає в забезпеченні доступу до відомчих сервісів і даних та повторного використання незалежно від технологій або їх продуктів;
- орієнтованості на громадян, що полягає в забезпеченні першочергового врахування потреб та очікувань громадян під час прийняття рішень щодо форм чи способів здійснення функцій держави;

– інклюзивності та доступності, що полягає в забезпеченні можливості для всіх громадян користуватися новітніми досягненнями інформаційних технологій доступу до сервісів;

– безпечності та конфіденційності, що полягає в забезпеченні для громадян і суб'єктів господарювання безпечного та надійного середовища, в якому відбувається електронна взаємодія з державою, включаючи повну його відповідність правилам і вимогам, встановленим законами України щодо захисту персональних даних та інформації, що належить державі, електронної ідентифікації та довірчих послуг;

– багатомовності, що полягає в забезпеченні надання громадянам і суб'єктам господарювання адміністративних, інформаційних та інших послуг, включаючи транскордонні, з використанням мови за їх вибором;

– підтримки прийняття рішень, що полягає в забезпеченні використання новітніх інформаційних технологій для розроблення програмних продуктів, які підтримують прийняття рішень органами виконавчої влади під час реалізації владних повноважень;

– оцінювання ефективності та результативності, що полягає в проведенні всебічного оцінювання та порівняння не менш як двох альтернативних рішень для забезпечення ефективності та результативності реалізації владних повноважень, тощо [6].

Отже, діджиталізація (цифровізація), на відміну від діджитизації (оцифрування), звертає нас не до документів та їх форми, а, в першу чергу, до людини, суспільства, держави. Безумовно, діджиталізація призводить до цифрових трансформацій – нового рівня спілкування між державою та громадянами [4].

Цифрова трансформація — це процес переходу організації від застарілого підходу до нових способів роботи та мислення з використанням цифрових, соціальних, мобільних і нових технологій. Це передбачає зміну лідерства, інше мислення, заохочення інновацій і нових бізнес-моделей, оцифрування активів і розширення використання технологій для покращення досвіду співробітників, клієнтів, постачальників, партнерів і зацікавлених сторін організації. Однак важливо пам'ятати, що ви оцифруєте інформацію, а не процеси – ось тут і з'являється цифровізація [5].

На відміну від оцифрування, цифровізація не має єдиного єдиного визначення в науковому середовищі. «Оцифрування» та «цифровізація» — це два концептуальні терміни, які тісно пов'язані між собою та часто використовуються як взаємозамінні в широкому діапазоні літератури. Цифровізація - спосіб, у який багато сфер суспільного життя реструктуризуються навколо цифрової комунікації та медіа-інфраструктури» [7]. Згідно

зі словником Гартнера (Gartner), «цифровізація — це використання цифрових технологій для зміни бізнес-моделі та надання нових можливостей для отримання прибутку та збільшення вартості». «Це процес переходу до цифрового бізнесу» [8].

І діджитизація, і діджиталізація неминуче призводять до масштабних цифрових трансформацій. Насправді, цифрова трансформація вимагає від організації краще справлятися зі змінами в цілому, що, по суті, робить зміни основною компетенцією, оскільки підприємство стає наскрізним, орієнтованим на клієнтів. Така гнучкість сприятиме поточним ініціативам цифровізації, але її не слід плутати з ними. Отже, зрештою, ми оцифруємо інформацію, ми цифровізуємо процеси та ролі, які складають операції бізнесу, і ми трансформуємо бізнес та його стратегію. Кожна з них є необхідною, але недостатньою для наступної, і, що найважливіше, оцифрування та оцифрування — це, по суті, технології, а не цифрова трансформація. Цифрова трансформація – це про клієнта [7].

Усі три терміни (діджитизація, діджиталізація та цифрова трансформація) означають процеси, що відбуваються всередині системи (у даному випадку) публічного управління, які, за допомогою цифрових технологій, призводять до суттєвих змін. Різниця між ними полягає саме в тому, зміни якого характеру відбуваються. Якщо для оцифрування – це лише перехід від паперового документообігу до безпаперового, для цифровізації – автоматизація більшості процесів у сфері публічного управління для більш зручного та швидкого спілкування між державою та громадянином, то у випадку цифрової трансформації – це перехід до нового рівня взаєморозуміння між державою та громадянином, де на перший план починають виходити не кількісні показники, а якісні, і де пріоритетом є не лише швидкість та доступність двостороннього їх спілкування, а саме дотримання прав, свобод та інтересів людини і громадянина [9].

Важливо усвідомлювати, що активне впровадження інформаційних технологій в управлінські процеси держави не стало пріоритетом раптово – це питання активно обговорювалося відразу після прийняття Основного Закону. Так, Концепція адміністративної реформи, розроблена ще у 1997 році, зазначає: «Підвищення ефективності державного управління залежить від якісно нового рівня інформаційного забезпечення органів виконавчої влади. У зв'язку з цим основними завданнями інформатизації державного управління мають бути:

1. створення інформаційної системи державного управління;

2. розробка типових проектів та стандартів інформатизації державного управління;

3. здійснення державного керівництва впровадженням нових інформаційних технологій в сфері державного управління;

4. організація міжнародного співробітництва у галузі обміна інформацією щодо державного управління;

5. здійснення безпаперового документообігу;

6. розробка нормативно-правових актів з питань інформатизації адміністративної системи, у тому числі її захисту» [10].

Проте, на сьогодні, в умовах війни, цифровізація стала настільки всеохоплюючою та різноаспектною, що проявляється не просто в переведенні паперової форми документів в електронну, і не просто в створенні інформаційної системи в публічній адміністрації, вона впритул наближається до громадянина: так, було розроблено і впроваджено численну кількість мобільних додатків, які допомагають громадянам нашої держави під час війни. Тільки на базі платформи «Дія», яка була створена для надання всього масиву адміністративних послуг онлайн, наразі впроваджено елементи «Дія. Цифрова Освіта» – портал для навчання як дорослих, так і дітей в умовах війни, «Дія. Бізнес» – платформа для підприємців, в тому числі і для біженців та тимчасово переміщених осіб з України, що тимчасово працюють в інших країнах, проект «e-Резиденство» – портал з необхідними послугами для іноземців в Україні, та багато інших [11].

Також вкрай важливими та популярними під час війни в Україні стали застосунки, що повідомляють про повітряні тривоги в окремих областях, застосунок «eВорог» – бот для передачі інформації про ворога [12]. Так само в онлайн режимі можна подати заяву про пошкоджене під час війни майно для отримання компенсації, а також грошової компенсації через втрачене джерело доходу для громадян в областях, що найбільше постраждали через дії країни-агресора. Застосунок «eДокумент» містить паспортні дані громадян та картки платників податок, що є надзвичайно корисними для громадян, які в умовах вимушеної евакуації втратили свої документи чи не мають змоги отримати до них доступ [12].

Таким чином, процес цифровізації в Україні під час війни вимушено та непередбачувано отримав потужний імпульс для швидкого розвитку та перейшов на новий етап свого становлення. Цей етап передбачає та вимагає нових, прискорених темпів розвитку, відсутність часу на апробацію нових застосунків, а також впровадження новітніх передових технологій, в тому числі й супутникових, таких, як Старлінк (Starlink) [13]. Так, цей надсучасний супутниковий зв'язок використовується, передусім, військовими для координації дій та виявлення місцезнаходження ворога. Проте, він відіграє важливу роль сьогодні і для

цивільного населення. Завдяки Starlink в українців досі є або знову з'явився доступ до інформації. За даними The Telegraph, мобільний додаток Starlink є одним із найпопулярніших в Україні. Більш ніж 100 тисяч людей можуть у такий спосіб отримувати інформацію про розвиток бойових дій та підтримувати контакт із зовнішнім світом [13].

Однією з важливих рис діджиталізації є розширення впливу цифрових технологій та стирання меж між умовними кордонами – іншими словами – глобалізація впливу цифрових технологій та обмін досвідом щодо особливостей їх впровадження. І ця теза має цілком конкретні прояви. Так, наприклад, разом з європейськими партнерами Міністерство цифрових трансформацій України представило міжнародну ініціативу «Діджиталіті» («Digitality»), яка має на меті цифрову трансформацію інших країн. Ініціатива почне реалізовуватись з 2023 року та посилить співпрацю між Україною та країнами світу в цифрових рішеннях. Платформа Digitality допоможе країнам, які хочуть впровадити цифрові продукти в державні структури через обмін успішним досвідом України, Естонії, Польщі та інших країн [14]. Щодо обміну досвідом, то, до прикладу, було підписано Меморандум про співпрацю між Україною та Фінляндією співпрацюватимуть у сфері цифровізації та цифрової стійкості [15], передбачається підписання аналогічних угод в найближчому майбутньому з іншими країнами.

Підсумовуючи, приходимо до висновку, що все наведене вказує на стрімкий розвиток цифровізації в Україні. Так, за результатами всеукраїнського опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у вересні 2022 року на замовлення Програми розвитку ООН, лише за останні три роки частка користувачів електронними послугами стрімко зростає, а 79% респондентів відповіли, що користуються публічними онлайн-послугами, або цифровими послугами [16]. А за результатами глобального дослідження ООН в сфері електронного урядування, що проводиться кожні два роки, Україна посідає 46 місце в міжнародному рейтингу за рівнем розвитку електронного урядування, та вперше у 2022 році перейшла від «країни, що має високий рівень розвитку електронного урядування» до «країни, що має дуже високий рівень розвитку електронного урядування», тобто наразі ми входимо до групи країн – світових лідерів за цими показниками, що є дуже вагомим та важливим досягненням нашої держави [17].

Література

1. «Діджиталізація» – слово 2019 року в Україні за версією онлайн-словника «Мислово». 2019. URL: <https://itc.ua/news/didzhitalizacziya-slovo-2019-roku-v-ukrayini-za-versiyeyu-onlajn-slovnika-mislovo/> (дата звернення: 28.10.2022)

2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України). №67-р. (2018). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text>.

3. Hazen D., Horrell J., Merrill-Oldham J.. (1998.) Selecting research collections for digitization. Proceedings of the Council on Library and Information Resources. URL: <https://www.clir.org/pubs/reports/hazen/pub74/>

4. Міхровська М.С. 2021. Цифрова термінологія в публічному управлінні: від оцифрування до цифрового урядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. No 6. С. 142-144. URL : http://www.lsej.org.ua/6_2021/40.pdf (дата звернення: 28.10.2022)

5. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyukylykiv>

6. Деякі питання цифрового розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 року № 56. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/56-2019-p#n18>

7. Bloomberg, Jason. Digitization, Digitalization, And Digital Transformation: Confuse Them At Your Peril <https://www.forbes.com/sites/jasonbloomberg/2018/04/29/digitization-digitalization-and-digital-transformation-confuse-them-at-your-peril/?sh=35ccfadd2f2c>

8. Gartner Glossary. <https://www.gartner.com/en/information-technology/glossary/digitization>

9. Міхровська, М. (2021). Діджиталізація, діджиталізація, цифрова трансформація: зміст та особливості. *Грааль науки*, (1), 128-130.

10. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні (Указ Президента України). № 810/98. 1998. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>.

11. Дія. Цифрова держава. URL : <https://plan2.diaa.gov.ua>

12. "еДокумент" та "еВорон": застосунок "Дія" отримав два важливі оновлення - що вони передбачають URL : <https://tiger-news.media/news/1076-yedokument-ta-eyevorog-zastosunok-diya-otrimav-dva-vazhlyvih-onovlennya-shcho-voni-peredbachayut>

13. Як Starlink Ілона Маска допомагає українським військовим і цивільним URL: <https://amp.dw.com/uk/yak-starlink-ilona-maski-dopomahaie-ukrainskym-viiskovym-i-tsyvilnym/a-61290102>

14. Цифрова трансформація за межами України: Мінцифра ділиться технологічними рішеннями зі світом URL: <https://thedigital.gov.ua/news/tsifrova-transformatsiya-za-mezhami-ukraini-mintsifra-dilitsya-tekhnologichnimi-rishenniyami-zi-svitom>

15. Україна та Фінляндія співпрацюватимуть у сфері цифровізації та цифрової стійкості – підписано Меморандум URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-ta-finlyandiya-spivpratsyuvativmut-usferi-tsifrovizatsii-ta-tsifrovoi-stiystosti-pidpisanomemorandum>

16. 63% українців користуються державними електронними послугами. Число користувачів зростає третій рік поспіль – опитування. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/63-ukrayintiv-korystuyutsya-derzhavnymy-elektronnyimi-posluzhamy-chyslo-korystuvachiv-zrostaye-tretyy-rik-pospil-opytuvannya>

17. E-government Survey 2022. The future of Digital Government. URL: <https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2022-09/Web%20version%20E-Government%202022.pdf>

Анотація

Міхровська М. С. Цифровізація – нова ера. – Стаття.

В статті автор досліджує питання цифровізації як глобального явища нового покоління. Цифровізація, вона ж діджиталізація, є неологізмом, що набув стрімкої популярності лише декілька років тому, вже встиг стати одним з найуживаних слів українського словника. Цифровізація – багатоаспектний та багатомірний процес, який поки що проходить етап свого становлення в Україні.

Поряд з цифровізацією, часто вживаними є споріднені терміни, як, наприклад, діджиталізація, цифрова трансформація, цифрова держава, цифрове урядування.

В статті підкреслено відмінності між наведеними поняттями, а також досліджено особливості вживання кожного з вказаних термінів. Наголошується, що цифровізація не обмежується виключним використанням технологій, вона характеризується зміною культури, інтегрованої в усі сфери діяльності держави та глобальною трансформацією усіх управлінських процесів.

В статті проаналізовано становлення цифровізації, а також переходу від оцифрування, що є, переважно, перетворенням всіх паперових документів в електронний (цифровий) аналог, до цифровізації та цифрових трансформацій. Так, оцифрування є лише першою фазою цифровізації, яка, за своєю суттю, є більш складним процесом.

Автор зауважує, що оцифрування та цифровізація неминуче призводять до глобальних цифрових трансформацій, які стирають будь-які кордони за допомогою цифрових технологій. Сьогодні, як ніколи раніше, ми можемо спостерігати практичні прояви діджиталізації в Україні. Початок воєнних дій на всій території України став поштовхом для появи великої кількості різноманітних додатків, що допомагають громадянам відновити втрачені документи, отримати відшкодування за понівечене майно, отримати будь-які інші публічні послуги, а також сповістити про місцезнаходження ворога чи підключитися до супутникового зв'язку – все це стало можливим завдяки глобальній цифровізації.

Зараз цифровізація вже виходить за межі України – підписуються міжнародні угоди про співробітництво в сфері цифровізації та цифрових технологій, укладаються численні бізнес-контракти за їх допомогою тощо. Відтак, автор приходить до висновку, що цифровізація є явищем глобального масштабу, яке неможливо спинити, його можна тільки скеровувати у вірному напрямку для того, щоб воно, розвиваючись, слугувало кращому забезпеченню прав і свобод людини і громадянина.

Ключові слова: оцифрування, цифровізація, діджиталізація, цифрова трансформація, електронне урядування.

Summary

Mikhrovska M. S. Digitalization is a new era. – Article.

In this article, the author examines the issue of digitalization as a global phenomenon of the new century. Digitization is a neologism in Ukrainian vocabulary, that has rapidly gained popularity since last few years, and has already managed to become one of the most used words in the Ukrainian dictionary. Digitization is a multifaceted and multidimensional process that is still in the beginning of incipience in Ukraine.

Along with digitization, related terms such as digitalization, digital transformation, digital state, digital governance are often used.

The article emphasizes the differences between the given concepts, as well as investigates the peculiarities of the use of each of these terms. It is emphasized that digitalization is not limited to the exclusive use of technologies, it is characterized by a change in culture integrated into all spheres of state activity and a global transformation of all processes in public administration.

The article analyses the development of digitization, as well as the transformation from digitization, which is mainly the transition of all paper documents into an electronic (digital) analogue, to digitalization and digital transformations. Therefore, digitization is only the first phase of digitalization, which is inherently a more complex process.

The author notes that digitization and digitalization inevitably lead to global digital transformations that erase any borders with the help of digital technologies.

Today, as never before, we can observe practical manifestations of digitalization in Ukraine. The start of hostilities throughout the territory of Ukraine became the impetus for the appearance of many various mobile applications that help citizens recover lost documents, receive compensation for mutilated property, receive any other public services, as well as notify about the location of the enemy or connect to satellite communication – all this became possible thanks to global digitalization.

Now digitalization is already going beyond the borders of Ukraine – international agreements on cooperation in the field of digitalization and digital technologies are signed, numerous business contracts are concluded with their help, etc. Therefore, the author concludes that digitalization is a phenomenon of a global scale that cannot be stopped, it can only be led in the right direction so that, as it develops, it serves to better ensure the rights and freedoms of a person and a citizen.

Key words: digitization, digitalization, digital transformation, digital state, e-government.